

8. Шкурупій О. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. посіб. / О. В. Шкурупій, В. В. Гончаренко, І. А. Артеменко та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.

Палешко Я.С.

аспірант,

Класичний приватний університет

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Вплив державної заборгованості на економіку країни суттєво різноманітний, тому різні економісти трактують державний борг з суттєво відмінними позиціями.

Останнім часом особливості формування державного боргу та управління його складовими розглядаються, зокрема, у працях Т.П. Вахненко [1; 2]. Сутність впливу державного боргу України на економічне зростання розглядалося в праці О.Д. Рожко [6]. Калитчук В.М. розкрив вплив державного боргу на економічне становище в Україні [3]. Проблематику та шляхи її подолання стосовно зовнішнього боргу України окреслила Куксенкова О.О. [4]. Автори розглядають заборгованість країни під різними кутами зору. Але і до сьогодні не є окреслена та сформована програма щодо державного боргу України та його позитивного чи негативного впливу на економіку країни.

Основними причинами виникнення та зростання державного боргу в Україні є дефіцит державного бюджету та постійний дефіцит платіжного балансу країни. Для фінансування дефіциту Державного бюджету України залучаються кошти міжнародних фінансових організацій. При цьому очевидно, що кредити лише тимчасово, на короткий період, можуть вирівняти баланс, а в більш віддаленій перспективі це серйозно посилює зростання боргового навантаження на ВВП. Запозичення є значним тягарем для суспільства та призводять до зменшення обсягів капіталу і споживання, та до зростання оподаткування в майбутньому. За період незалежності з 1991-2013 рр. можна відзначити втрати Україною більш ніж 30 відсотків свого ВВП та зростання державного боргу від 0 до більш ніж 500 млрд. грн. [2, с. 14-28].

Дефіцитне фінансування державних видатків (використовуючи заощадження та вільні фінансові ресурси, що не зайняті в поточному споживанні або обслуговуванні інвестицій) приводить в дію ефект мультиплікатора державних витрат, який примушує систему реагувати збільшенням зайнятості та завантаженням виробничих потужностей на значно більший обсяг, порівняно з обсягом запозичень. Крім того, зовнішні джерела запозичень дозволяють країні здійснювати більші сукупні витрати, ніж вироблений національний доход. Також, як відомо з емпіричних фактів, нарощування обсягів запозичень не завжди сприяє економічному зростанню. В результаті цього позики можуть мати катастрофічні наслідки, зокрема

найбільш суттєвий і вагомий недолік державних запозичень є так званий «ефект витіснення» приватних інвестицій внаслідок зростання боргу. «Ефект витіснення», вперше описаний Ф. Модільяні та Р. Масгрейвом (вчення сукупного інвестиційного підходу), згодом був визнаний майже усіма економічними школами [1, с. 17].

Класична теорія пояснює «ефект витіснення» певного обсягу інвестицій виходячи із стабільного рівня пропозиції (як результат постійного самозбалансування економіки) внаслідок збільшення іншої складової попиту – державних витрат.

Сучасне трактування «ефекту витіснення» доповнює його баченням впливу вищих відсоткових ставок на ринку державних цінних паперів на ставки в інших сегментах фінансового ринку, що зменшує доступність до кредитних ресурсів [1, с. 35].

Та все ж постає питання відносно того, чи є державний борг тягарем для даної нації, народу, та наступних поколінь даної країни.

Барро А., Карлберг М., Модільяні Ф., Бьюкенен Дж. відзначали про створення боргом значного тягара для суспільства, як наслідку зменшення капіталу, споживання і зростання оподаткування в майбутньому.

Макконелл К.Р., Брю С.Л. стверджують, що внутрішній державний борг не може бути тягарем для суспільства, оскільки він одночасно є його активом (тобто країна винна сама собі), але зовнішній борг безумовно – тягар [5, с. 366]. Окрім цього, припускається, що при капітальних напрямках використання державних запозичень капітал у майбутньому не зменшиться, а відбудеться просто перерозподіл його між державним і приватним сектором на користь державного [5, с. 372].

Аналізуючи різні погляди на місце державного боргу в економіці можна зробити наступні висновки:

- економічний зміст державного боргу проявляється через його вплив на соціально-економічне становище, зокрема на такі показники, як зростання ВВП, його перерозподіл, рівень інвестицій і рівень споживання, запас капіталу і рівень доходів, зайнятість, рівень цін (інфляцію), валютний курс, платіжний баланс тощо;

- оскільки сукупна пропозиція в короткостроковому періоді (і навіть в довгостроковому) є нееластичною, то стимулювання сукупного попиту через розширення державних видатків на поточне споживання за рахунок державних запозичень буде мати інфляційні наслідки, а зростання ВВП не відбудеться;

- для того, щоб державний борг забезпечив економічне зростання при розширенні сукупних витрат за рахунок державних позик слід створити умови для зростання сукупної пропозиції (тобто для розвитку підприємництва або ж усунення бар'єрів для такого розвитку);

- при цьому борг не буде ярмом для економіки, оскільки податки за рахунок зростання ВВП будуть збільшувати державні доходи (при незмінності ставок оподаткування), які і будуть джерелом для погашення накопиченого боргу;

- здійснення державою капітальних видатків за рахунок позик є економічно виправданим (за умов ефективності інвестицій), оскільки вона створює суспільні блага призначені для кількох поколінь (тягар при цьому досить справедливо розподіляється між теперішнім і майбутніми поколіннями); якщо ж держава інвестує саме у виробництво (збільшуючи державний сектор економіки), то за умов самоокупності тягара взагалі не буде [3, с. 2-46].

Характерною особливістю розвитку української економіки є те, що спостерігається прив'язка валютного курсу до коливання державного боргу (рисунок 1). Основною валютою зовнішніх запозичень України станом на 01 липня 2014 року залишається долар США (77,70%), тому на рисунку наведено динаміку державного боргу та динаміку курсу національної валюти до долара США.

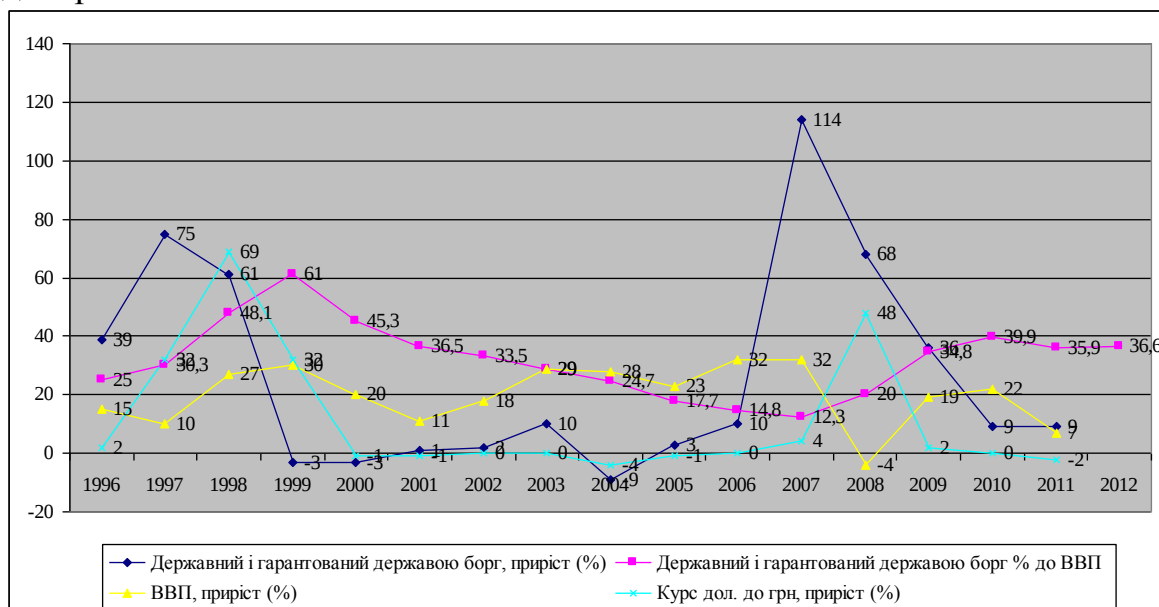

Рис. 1. Зв'язок між величиною державного боргу, величиною ВВП та валютним курсом

Стрибку валютного курсу на 48% у 2009 році передую зростання державного боргу на 114% у 2008 році. Як видно з діаграми, напрями руху ламаних, які відображають коливання валютного курсу та державного боргу, збігаються. Ще однією закономірністю згідно з діаграмою є те, що відношення державного боргу до ВВП є максимальним у періоди економічних криз і скорочується між ними.

Таким чином, підсумовуючи, можна стверджувати, що державний борг справляє негативний вплив на соціально-економічні показники країни. Сила цього впливу залежить від рівня боргового навантаження. Особливістю української економіки в аспекті сприйняття впливу боргового навантаження на економіку та суспільство є той факт, що існує пряма залежність між зміною державного боргу та валютним курсом гривні. Коливання державного та гарантованого державою боргу відображається у відповідній зміні валютного курсу з лагом у один рік [4, с. 237-246]. Поступова виплата зовнішнього боргу означає регулярний переказ коштів за кордон, тобто відтік з середини країни

суттєвої частки національного доходу. Це, в свою чергу, знову зводить на мінімум можливість розвитку підприємств України, тобто знову малий бізнес зазнає втрат зі збільшенням зовнішньої заборгованості, соціальні та інвестиційні програми знову ж таки будуть скорочені або анульовані.

Вирішення проблеми заборгованості дасть можливість створенню нових правових, фінансових та економічних умов для контролю доходів країни, відновленню довіри до банківської системи та кредиторів, та сприятливих умов для іноземного інвестування. Необхідно забезпечити доцільність витрат коштів, залучених на фінансовому ринку, що дасть можливість розвитку виробництва, малого бізнесу, а в майбутньому безболісного погашення накопичених боргів для економіки України та кожного громадянина країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Вахненко Т.П. Державний борг України та його економічні наслідки / Т.П. Вахненко. – К.: Альтерпрес – 2000. – 152 с.
2. Вахненко, Т. П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи / Т. П. Вахненко // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 14-28
3. Калитчук В.М. Вплив державного боргу на економічне становище в Україні / В.М. Калитчук. – Київ, 2005-2006. – 46 с.
4. Куксенкова О.О. Зовнішній борг України: проблеми та шляхи їх вирішення / О.О. Куксенкова / Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки – 2014. – № 6. – С. 237-246.
5. Макконелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика. Пер. с англ. 11-го изд. / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю. – К.: ХаГар – 2000. – 785 с.
6. Рожко О.Д. Державний борг у забезпеченні економічного зростання / О.Д. Рожко // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 82-87.

Романів І.Ф.

аспірант,

Львівський університет бізнесу та права

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Проблемам соціального розвитку присвячена значна кількість наукових праць. Окремі питання сучасних проблем соціального розвитку розглянуті у працях М. В. Лизун, О. А. Котукова, Н. А. Копилової, А. М. Колота, Я. М. Столярчук, О. В. Пирога, О. Є. Кузьміна, Ю. І. Сидорова, В. В. Козик, Н. І. Гражевської та ін. Ефективне регулювання державою процесів соціального розвитку вимагає формування цілісної системи наукових уявлень за цим напрямком.

На сьогоднішньому етапі розвитку наукових знань про соціально-економічний розвиток не викликає сумнівів факт нерозривності двох